

بررسی هدف در کتب درسی و بومی سازی آنهادر خوزستان

ارائه دهنده مقاله : نیلوفر سعیدی دهکی^۱

نیلوفر سعیدی دهکی^۲

niloofarsaeidi@yahoo.com

^۱-کارشناس، آموزش ابتدایی
^۲- کارشناس، آموزش ابتدایی

چکیده

موفقیت یک کتاب و پیشرفت آن طبق برنامه فقط به محتوا بر نمی‌گردد، بلکه به عواملی مثل معلم و قدرت او در انتقال و تثبیت مطالب در ذهن دانش‌آموزان نیز مربوط می‌شود. با تألیف کتاب‌های درسی به زبان محلی، مشکل بسیاری از دانش‌آموزان مناطق دو زبانه برطرف می‌شود. از آنجا که تعداد دانش‌آموزان دوزبانه، ۷۰ درصد کل دانش‌آموزان کشوری باشد، بهتر است کتاب‌های نوآموزان بومی شود زیرا مشکل دوزبانگی در برخی استان‌ها به ویژه خوزستان وجود دارد مخصوصاً در دوره های ابتدایی.

واژه های کلیدی: هدف ، بومی سازی ، کتب درسی

مقدمه

دو زبانی، یکی از مهم ترین مسایل موجود در نظام آموزشی ایران است . وجود بسیاری از مناطق و استانهای دوزبانه در کشور که زبان رایج در خانواده ها و جامعه با زبان رسمی آموزش و پرورش در آنها متفاوت است ، آموزش زبان فارسی در این مناطق را با مشکل مواجه کرده است و نتایج برخی از پژوهش ها، بر آموزش الفبا و آغاز زبان آموزی در این مناطق به زبان محلی و ادامه آموزش زبان فارسی در امتداد آن تأکید می ورزند، موردی که تجربه برخی کشورهای چند زبانه جهان نیز، آن را تأیید می کند. در مورد دوزبانگی تاکنون پژوهش های فراوانی در ایران به عمل آمده، ولی تاکنون استفاده عملی از نتایج پژوهش ها آغاز نشده است. با وجود این مشکلات و عدم توجه کافی به این مساله ، بی هدف بودن و نا هماهنگ بودن محتوای کتب درسی و حتی وجود برخی از غلط های املائی موجود در کتاب ها، سختی این مشکلات را دوچندان کرده است.

تعمق در نتایج این مقاله و نقد آن می تواند راه کارهای اجرایی متعددی را درباره آموزش زبان و بومی سازی دروس در مناطق غیرفارسی زبان و تعیین سوی هدف دقیق در کتب درسی را فراروی مسئولان آموزشی کشورمان قرار دهد.

^۱-کارشناس، آموزش ابتدایی
^۲- کارشناس، آموزش ابتدایی

هدف از اجرای این پژوهش، شناسایی مسایل و مشکلات زبان آموزی کودکان پایه اول و غیر بومی بودن کتب درسی در مناطق دوزبانه و نا مشخص بودن اهداف در آنها و ارائه یک الگوی زبان آموزی برای آنان است.

امید است که با ارائه ی این مقاله هرچند در حجم کم ، اما مفید ، بتوان در پیشبرد اهداف مورد نظر، موثر واقع شد .

روش

یکسان شدن شکل نظام آموزش و پرورش تقریباً در اکثر کشورهای دنیا در حال وقوع است . آموزش و پرورش مکلف است در برابر این پدیده، موضع مشخصی را انتخاب کند. به طوری که به فرهنگ ملی کشور صدمه وارد نشود و در ازای توجه به پدیده جهانی شده ، فرهنگ بومی و هویت ملی را نیز از طریق برنامه های درسی و طراحی محتوای درسی متناسب با این مفهوم از یاد نبرند . از جمله کاری که میتوان از طریق آن هویت ملی و فرهنگ بومی را تقویت کرد، شناسایی مؤلفه ها و زیر مؤلفه های فرهنگ بومی برای ورود به برنامه های درسی می باشد.

این مقاله با هدف امکان و ضرورت بومی سازی برنامه های درسی و بررسی اهداف و محتوای کتب انجام شده و جهت جمع آوری اطلاعات آن از پرسشنامه پژوهشگر ساخته و مصاحبه با متخصصان برنامه درسی استفاده شده است . جامعه آماری پژوهش ، متخصصان برنامه درسی کشور می باشند.

برای دست یابی به پاسخ سؤالات پژوهش، اطلاعاتی از طریق پرسش نامه، مصاحبه با دانش آموزان و مسولان، مشاهده رفتارهای زبانی آنان جمع آوری گردید.

یافته ها

*بهتر است کتابهای نوآموزان بومی شود. زیرا مشکل دوزبانگی در برخی استانها به ویژه خوزستان وجود دارد. : انتظار نمی رود همه مشکلات در چند روز حل شود، اما می توان با داشتن افراد لایق و شایسته در حوزه آموزش ابتدایی مشکل بیسوادی را حل کرد که این امر همت همه آموزگاران و مسئولان ابتدایی را می طلبد . (فاضل خمیسی، ۱۳۹۴)

*ناظران آموزشی یکی از مشکلات مهم تعلیم و تربیت در خوزستان را موضوع دوزبانه بودن دانش آموزان می دانند و معتقدند باید به زبان مادری در آموزش مفاهیم توجه کرد. زیرا موجب یادگیری سریع خواهد شد. در گذشته سالانه مبلغ ۵ میلیارد تومان برای اجرای طرح های آموزشی در مناطق دوزبانه تخصیص می یافت، اما در ۲ سال اخیر این ردیف اعتبار به طور کلی حذف شد.

*کودکان دوزبانه به ویژه در بدو ورود به مدرسه در درک زبان فارسی دچار مشکل هستند و نمی توانند به خوبی در چرخه آموزش قرار گیرند و از این رو باید با همراهی صاحب نظران، محققان و استفاده از تجربه های بین المللی، سیاست های مشخص در این باره تدوین و اجرا شود .

داشتن ذهن چابک، تفکر خلاق، جهان بینی جدید و غنای هوش هیجانی را از محاسن دوزبانگی می دانند که اصل اجرانشده ۱۵ قانون اساسی در صورت تنفیذ می تواند به این محاسن تحقق بخشد. در اصل ۱۵ قانون اساسی کشورمان آمده است: (زبان و خط رسمی و مشترک مردم ایران فارسی است .اسناد و مکاتبه ها و متون رسمی و کتب درسی باید با این زبان و خط باشد، اما استفاده از زبان های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه های گروهی و تدریس ادبیات آن ها در مدارس در کنار زبان فارسی آزاد است).

*با تاکید بر اینکه شاخص های مهمی در تولید محتوای کتب درسی در نظر گرفته می شود، تولید و افزایش محتوای کتب درسی در راستای بومی سازی نیاز به تغییرات چشمگیری دارد. در بومی سازی باید تمام جوانب در نظر گرفته شود چرا که در برخی از کتاب های بین المللی فاقد بار علمی هستند و صرفاً بیان کننده مراسم و آیین های غرب است (هادی دوستی ۱۳۹۴).

بارها دیده شده است که کتاب های بومی سازی شده زبان در راستای بومی سازی جذابیتشان را از دست داده اند چون گروهی که کتاب را بومی سازی می کند بدون کارشناسی تصاویر نامناسب را حذف و همین مسئله موجب کاهش جذابیت برای زبان آموزان شده است.

در بومی سازی کتب درسی، مشکلات بسیار زیادی وجود دارد. چاپ یک کتاب در ایران با دشواری های زیادی روبرو است، گاهی برای چاپ یک کتاب مراحل زیادی باید طی شود که همین امر باعث دلسردی مولفان کتاب می شود. کتاب های بومی سازی شده زبان دارای مجوز از وزارت فرهنگ و ارشاد و آموزش و پرورش است و کتاب مناسبی در راستای برنامه درسی ملی برای آموزشگاه های زبان و مدارس شناخته شده است. بار علمی محتوای آموزشی کتاب های بومی سازی شده علت اصلی استقبال مدارس، والدین و دانش آموزان است.

کتاب های درسی هدفمند است، اما جذاب نیست!!!

برخی کتاب های درسی امسال غلط املائی داشت، غلط های محتوایی هم در این کتاب ها بود، جنس کاغذ و نوع چاپ و کیفیت صحافی آنها هم جای اما و اگر داشت. همه این کاستی ها ناشی از شتابزدگی در تالیف کتاب و مراحل چاپ است.

مسئول محترم مربوط، پذیرای مشکلات موجود در کتب بودند، ولی زیر بار بی هدف بودن کتاب ها یا به روز نبودنشان نرفت اما در نهایت قول دادن مشکلات کتاب های درسی هر سال کمتر از سال قبل شود.

درباره محتوای کتاب های درسی اظهارات مخالف زیادی وجود دارد، از جمله شخص وزیر آموزش و پرورش که بتازگی عنوان کرده اهداف کتاب های درسی نامشخص است. کتاب های درسی بر مبنای راهنمای برنامه تولید می شود که اهداف هر کتاب در هر پایه تحصیلی را مشخص می کند. آنچه امروز به دنبال آن هستیم استقرار برنامه درسی ملی است که به عنوان نقشه راه، نشان دهد کتاب های درسی باید با چه هدفی نوشته شود. در بیشتر از صد سالی که آموزش و پرورش نوین در کشور راه افتاده، برنامه جامع درسی وجود نداشته و محتوای درسی عاریتی و ترجمه ای بوده که البته با مصالح ملی تطابق داشته است.

درواقع تولید کتاب های درسی ما شبیه شهرسازی مان بود که نقشه جامع نداشت و مردم در هر کجا که زمین همواری دیده بودند، خانه می ساختند و به همین علت مشکلات و کاستی های زیادی وجود داشت. در تولید کتاب نیز سال ها کارها بدون وجود نقشه راه پیش می رفت و افراد متخصص در شورای معارف می نشستند و زمان آموزش و محتوای درسی را مشخص می کردند. برای چند سال نیز هر کتاب درسی را یک نفر می نوشت که لزوماً میان کتاب های درسی نوشته شده ارتباط مفهومی وجود نداشت تا این که در دهه ۸۰ سازمان پژوهش به این نتیجه رسید که باید برای همه محتواهای درسی یک نقشه وجود داشته باشد به همین علت برنامه درسی ملی تدوین شد.

***اما وقتی وزیر آموزش و پرورش به مشخص نبودن اهداف کتاب‌های درسی اشاره می‌کند، معلوم است مشکلی وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش نشان داد که از دید متخصصان، گویه‌های وسعت وضعیت جغرافیای بومی در برنامه درسی بالاترین اهمیت و رجال و شخصیت‌های سیاسی بومی کمترین اهمیت را برای ورود به برنامه‌های درسی بومی داشته است. به علاوه در مقایسه مؤلفه‌های کلی هویت ملی، مؤلفه اجتماعی بالاترین اهمیت و مؤلفه فرهنگ و ادب کمترین اهمیت را از دید متخصصان برای ورود به برنامه‌های درسی داشته است.

روش تدریس کتاب‌های بومی سازی شده باید در قالب دوره‌هایی برای معلمان برگزار شود، برای تاثیر گذاری مثبت این کتب در کوتاه مدت باید در روش آموزش دقت شود در غیر این صورت تاثیر گذار نخواهد بود.

هم‌اکنون اهداف هر پایه و دوره تحصیلی مشخص است روی هم رفته اهداف دوره تحصیل را مشخص می‌کند.

موفقیت یک کتاب و پیشرفت آن طبق برنامه فقط به محتوا بر نمی‌گردد، بلکه به عواملی مثل معلم و قدرت او در انتقال و تثبیت مطالب در ذهن دانش‌آموزان نیز مربوط می‌شود. به اعتقاد من منظور آقای وزیر هم این نبوده که مثل گذشته هر کس هر جور دلش می‌خواهد کتاب‌های درسی را می‌نویسد، بلکه منظور این است که هنوز به طور کامل به اهداف برنامه درسی ملی نرسیده‌ایم، اما مطمئن باشید تا شش سال آینده که کتاب‌های درسی یک دور تغییر می‌کند، اگر خروجی‌های نظام جدید را با گذشته مقایسه کنید، تغییرات را لمس خواهید کرد.

منابع

- خباز، مریم، گروه جامعه کد خبر 1397061051546654859